Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕ ДАЛО

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIай обкома,
Нохч-ГIалгIай АССР Лаккехьарча Советан Министрий Советан орган
(«СОВЕТ»)
Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

Газет арадувл 1923 шера дени ● ШОАТТА, 20-январь, 1973 шу. ● № 9 (5272). Маг 2 кеп.

КЪАХЬЕГАМА КОЛЛЕКТИВ

Наьсарен района «Экжевский» совхоза коорлонан кIелхь Сапрелэктически Къахьегама Турпала Албогачиев АртагIа бригада хIара шера доккхий къахьегама толамаш доахаш хьайоьхIа. Иза хорхоштте дика йоьзо барт болашш хьаьжаш хьажарца. Дукха шеран ца ду бригадо наха болх бу а шоашта тIедилла гIулакх тIех дика ихочанцу а. Цунна доккха тIо ду: «ЦIа массанна хьалхара, берригаш а цхьаннена хьалхара!» яха гIулакх уьхаа диззи чакхдоьхан хилар. Ду бригадашара цхьа сан цIаводи массане а иштера норма ихочачи па ЙичIа.

Боьзонца тешаш де йинн я бригаде беча балхо боахама доад дара шена госсал тIехьаьккхараш совгIа нахьа салехтем лакхбу ьъинна.

Уж тайна унахаIена, барт болаш чIоагIа боахама доакъоьм озарин да вай республикее. Цар лоарлам гIа-тIа дукхагIа айлу пятилетка ихьалагIча шера планаш хаьа хьалха ихочачьара яьржача социалистически яхье керда толамаш дахара къахьегамхой пIаьнаIтохача. Цар коллективан боккха низ бо. Цар сага сайхетам хьалхе-бу, цун хьинар совдоах, производственна доал дара юьхьо, общественни а паччахьалкIен а гIулакхан кIоастадеча дакъошаларца безам дукхагIа хуьлийр.

Грозненрча «Электроприбор», Наьсарерча «Электроизмеритель», нитта кIиьча заводашка, гIишлошеча организацеца наггахь сар мара вай шоай балха планаш ихочанаш па ший. 1972 шу толамца мара вай шоай балха планаш ихочанаш па ший. 1972 шу толамца чакх а дахьха пIеттIеча пятилетка доалам беш дола кхоалагIа шу а дика дIадолаьлар цу коллективана. Хара боьздочун шиI гонахалах хьахинна па Iеш ерригача коллективе терхам тIаухIитйан къахьегарах хьахиннар, коллективе хIаре самаI а хинна дIаттачох хьахиннар да из.

Къахьегама коллектив — социалистически общества керттера ячейка я, хIан безаьлдьалар КПСС XXIV съезде новкъосто Леонид Ильич Брежневс, «Уьйла, — йоахар цо, — лоарламе моттиг я совет-ской наьха къахьегамаш общественни хьинар айдеча къовсам лоаттабе. Уьхаза хьахул къахьегамхой нерда, социалистически оамаьш. ВшашгIехьет доттагIанеи вежарашца вIашш новкъостан дарен отношеннш. ХIаравар коллективана хьанхашна бехнторкъаш хилар, хIара баьлхо баьъан бехнторкъаше коллектив дилари — из да вай ва-харах дIаьъьата йиш йоацаш дар».

Партийни организацин хIара коллектив вIашагIтоха, чIоагIа дакъа да. Коммунистан ба шиI лоацца а шиI гIулакхашца а коллективе хьалхашца латташ дечхарш хIоачашдара нах оарцеча боазарашца а тIехьа боахарашца а, цар хьоькам тел дер тIара общественна гIулакх дара, къахьегама цIьан дезале нах хIотабу. Наха-юкъе латтача гIулакхий мах бер вIашш доагIтар дIадехарш вIашш ешар дешнех долча массара а жIекхан хуьл къахьегам, балхара боьъоцца коммунистически хьисанс хьожаш хуьл.

Цу хьаьхьеьа боьъонца дола тешаш да СССР 50 шу цIеррIеча Грозненски химически комбината партийни организацие болх. Цунна Грозненски химически комбината партийни организацие болх. Цунна мегаш керттера производственни деклараш хIоачашдара кIолдеттин оарцIеьккха, производства болхлой шоай хIара участкера бехнтоьхам айбе, царна юкъера доттагIал чIоагIе. Комбинате чIоагIа я дисциплина, хIаране йоацко ю продукци дикагIа хилийтара, хIанна-же, а арахецера продукце кхаь тайшна дикала Знак еннай.

IIхьбаьхьа массанаьъа а массаза а гуш хилан нах кхетамца хьалхехбара бола коллективна лоарлаш, тIагIерстан керттера лела-бан къахьегама дисциплине тIедиллар, коллективна хьалхашца, шоай бехнтоьхам па лоарлIачарца, брак ерашцара къовсам, Цунца мара йыша йиш ян Грозненски газ чакхйохача завода, «Трансмаш» завода, уьхI деношка оаха кепа техача Нохч - ГIалгIай АССР статистически управленге тоаха тIа юнача хIинча предприятей коллективаша 1972 шерара планаш ихочанаш па яр.

«1973 шера хьалхьоаьхама плана хьалха ихочачьара производственнота, гIишлошеча, транспорта болхлой Бориткомани социалистически яхь йоаьрлаш хьакъехьара» КПСС ЦК,' СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК сонам бувцаш, из дег тIара хьалхлоацаш социалистически деклараш тIаийду вай республика промышленноста, транспорта, гIишлой болхлоша, инженерно-техниче-ски болхлоша, гIулакхерча наха.

Социалистически яхь вIашагIй олаш къаьсота керкам тIабахийта беза дикагIа йоаьа балха опыт шера ,юкъехьахьара, тIаийца деклараш ихочачьара мишта ну тIаька а тоаьаш итогаш яра, яхьах хьакхаьхам а тIехьа боахарца а, дIахо айбара.

Колдеттинарш — вай вахарца хиланна Iарцдоалар да. Из ма моттта чIоагIаьр, дегIайолаьяр, барт болаш хилийтар вай деклар да.

КПСС ЦК-арча МАРКСИЗМА-ЛЕНИННИЗМА ИНСТИТУТА ЛЕНИНА ОРДЕН ЕННАЙ

17 январе доккха шей дар Илмай коллективе, КПСС ЦК-арча марксизма - ленинизма Института Iилман балхан деррий, болхлой, гIулакхерча наьха. Института Ленина орден яларца кетаьр хьаьжеш собранин хилар уьхаза. ЭгIара доккхагIа дола из Даьъен совгIат деннад коллективана К. Маркса, Ф. Энгельса, В. И. Ленина идейни тIехьалге Iилман наьхьа вIашагIтоха, кепатехха вайбоаккхача, цунна прогнаоза ецна доккхий хIаманн каргIдувларан Институт балха 50 шу дизарца дувзаденен.

Собрани хьайIилар Института директора академика П. Н. Федосеева. чIоагIа деган гIоьздаьнна сайIлахь президиум херрар КПСС ЦК Политбюрох.

Собране къамьел дир гулбенараша раьза хинна тIаийдеча КПСС ЦК Политбюро члена, КПСС ЦК секретара нов. М. А. Суслова. КПСС Центральни Комитетен СССР Лаккехьарча Совета Президиумен IIсердIа цо доккха совгIатаца — Ленина орденца дег тIара даьъала йийцар марксизма - ленинизма Институте колдеттин.

Ше къамьл дац воалаш нов. М. А. Суслова Iодийлар Института орден яларх дока СССР Лаккехьарча Совета Президиума Указа, тIаккха гулбенараша чIоагIа-ria детташ тIовраш а доаьаш Института байбаьхьа дIеалар орденца. Цо Центральни Комитета пIеран-ца даьъьала бийцар беркатеча къахьегама лаьхха мах барца, ловца баьккхар царна творчески гIулакхаш тIа, Маркса, Энгельса, Ленина идейни тIехьале кийчьеча цунна прогнаоза чеч нерда толамаш дахар ловш.

Института коллектива деза совгIат дег тIара даьъьала дийнар парте Московски городской комитета секретара В. Н. Ягодкина, КПСС ЦК-арча общественни Iилмай Академе ректора М. Т. Iовнича, КПСС ЦК-арча Лаккехьа партийни школа ректора Г. М. Свириина. Марксизма - ленинизма Института болхлошкара къамьл дар йоккхагIйолча Iилман болхлоча М. Я. Панкратовас.

Собране бар нарте ветеранаш, боккхий советски Iилмахой, культура деятелаш, столицеча общественноста викалаш. Цей дездеча дакъа лаьцар КПСС ЦК Iилман доцпара заведенйн отдела заведующе С. П. Тодвезникова, КПСС ЦК прогназдна отдела заведующе Iхьалхарча заместителе А. Н. Яковлева, КПСС ЦК кIмча болхтохкамера болхлошIа, марксизма-ленинизма Института филиалий кулгхаюша, СССР Iилмай Академе, общественни Iилмай Академе, Лохкерча партийни школа викалаша.

Гулбенараша чIоагIа деган гIоздаьнна тIаийдар КПСС Центральни Комитетага дохьийта письмо.

(ТАСС).

Вай республика Гудермесски «Сельхозтехника» IIхьала рабога объединенеи механизаторий клай-кIарал хьал а лоацца еррига техникана лоацца ханеи дикеи ремонт яра нисан тIадахийтад Грозненски района 1 Мая цIеpaгIа-ча колхоза ремонтникаша. Дика гIулакхан карагIдуьл царна.

Шийка тIедилла молотилка гIулакх дика ка маьхал йоаьлаш кхаь-кьег коахоха механически мастер-ске моторни цепа слесаре Мальченко Ивана.

Ерригача механизатораша, ремонтникаша уйла тIеераьлий лоацца ханеи тIехьиеи юрта боахама техниканан инвентари ремонт е.

Хан хьинари иа кIоачеи халонех бIу ца кIоакабеш къаьет коммуниста Мальченко Иванас.

Сурта-тIа: коммунист Мальченко Иван ДТ-75 трактора мотор тоебеш воалл.

А. ТУГАНОВ.

Ледара лел гIулакхаш

Кхаьжира балхан лаьIIенна Iан деношка юртбоахама техникан инвентари бIьастан кхашкарга балхахата кийчьера гIулакх ледара лел Урус - Мартана района «Горен» совхозе.

Совхозе ремонт е езаш еррига 34 трактор, 9 ялат чувшеи 10 хьажжIош хьоькеи комбайн, 22 нух, 31 сеялка, 21 культиватор, кхы а духха юртбоахама техника я.

Царех дIадахача шера йиъларIча квартале 35 трактор, 15 сеялка, 10 комбайн ремонт яь пиъеай.

Юхейсаришта ремонт е езаш ух шера цIьоалагIчеи цоллагIчеи кварталашка.

Оттаьяча графикан ухх шера хьалхарча квартале 10 трактора ремонт е езаш я ухаза. ХIанз совхозо мастерсе долча хьалла-ка дIадача цу деккарах ремонтникаш лоархIаблой тамаш я.

Ухх деношка цу совхозе воалш мастерско чуваха хилар со. ТхьайсIча хи тIа кхаьчча сайна дийттар сона. Тиноой хьисанс хьалъаьчча шийлача помещене саггайна яр. Юхьаьчча, сайна латт ремонта чуйоалаьш трактораш. Йоккхача помещене саг вац. Гаьина хотарарча пхьоьаеп цеха чура хьаьоь пяггахь тохача жIобан тата.

Лаьпаш деш воал ашка пхьар.

— Кхы бе болх боашш до шо? — шайна даьча хатгарг жоп делар ахьаро:

— Тха сотхоса говраш я, хIанз лужажи лаьпаш ца хилча лелалаш ца.

Ишшта мара техниканна ремонт еш хоалуш хIама дацар цу дийнаьъ мастерске.

— Урус-Мартана района юрта боахама управленге керттерча инженераша Тарамоноца ийьана лелха-на мастерске заведующи Мухсанов Моавдан а е контролер - механик а коравазнар тхоьи. Оаха а фу дерга шийлача мастерске даьъIа, аьвна, ремонтникаша механизаторашн дIабахаьхох тара дар.

Аьхан кхашка болх бац техника ремонт е чувшара вIалла - кийчо яьш совхоза кулгаьхоша.

КIира - тоханза, ремонт ца еш тасса йитача помещене сибат пIерча да: чура - ненаш бIьаь, гIоьох чуька ладарап, массеех шера шен ца еш лаьтта Iоиха мазутан.

Ремонт е хьайоалаь трактораш кхай тIа болх беш тIалеста хотта, дом боаллаш я. Техника юлаш йоьа машина яь ухаза. Массеех шу хьалха болх беш хиннар тишъларах дIаньъкхачу тIельаг-гIа кхы тоха па оттаеш хIанзарга баьннаб. Цуьхьа ремонтагIа енача трактора оатхалаш хотташ, сих ремонт ца еш тасса йитача помещене сибат бац.

Ерригача механизатораша, ремонтникаша уйла тIеераьлий лоацца ханеи дикеи ремонт яра нисан тIадахийтад Грозненски района 1 Мая цIеpaгIа-ча колхоза ремонтникаша. Дика гIулакхан карагIдуьл царна.

Шийка тIедилла молотилка гIулакх дика ка маьхал йоаьлаш кхаь-кьег коахоха механически мастер-

Нохч-ГIалгIай АССР машинашъеча предприятей берригача болхлошка, «Электроприбор» завода коллективо дац КХАЙКАРАЛ

Деза новкъостий! Оаха, «Электроприбор» завода болхлоша, инженераша, техникаша, гIулакхерча наха, массане а цIьатарра ЬъалIоаш 1973 шера хьажъа боазхана план хIама хьалха ихочаш-ъар духьа промышленносте, гIишлошеча, транспорта болхлой Бориткомани яхь йоаьржаьрах» болча КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК социма жон а душ, 9-ча пятилетка ихьалагIча шера планаш хIанзарга хьалха ихочаш-ъар духьа социалистически яхь йоаржаьъа мехка хьалъьаттача коллективай патриотически инициатива.

Тха завода коллектив СССР хьанан Нохч-ГIалгIайчен автономен 50 шу дизара баха боаттIача тайпара накъбакхар духьа лела-ча социалистически яхь кхъе-ъаьъа а лоацца, толаме ихочанцдьа тIаийду доккхий социалистически деклараш. Бориткомани социалистически яхь хьа-ъаьъан лаккдерах Юбилейни сийлахь знак сиинай заводна.

Оаха ахетаду, вай Советски Даьъен друзья, кIы а дикагIа къахьега тхоьи цу доаккхача совгIато деклараша деш хилар.

Тхоьа торонаш пайда эцнеза йиъса чуьхьара резервани лаьрIа а лаьрIа, нIслеста пятилетка ихьалагIча, хоалам беш долча пе-ъаьъ-ъаьъ-ъаьъ

ПАРТИЙНИ ВАХАР

ПОЛИТИЧЕСКИ КХЕТАМ ЛАКХБАРА

Коммунистически партс чкх тЕхъхьарча шерашка къаьста бокхна теркам тЕаболийт кхъхьарамхой политически сахетамаш экономически образованин лахъяра, хЕна аьлча дуккхача дакъос цох тийца да пачхьалкхехь планашш шоайл тЕайна декларации толамаш кхоачандеара тЕехь цар хьинаре кхъхьоьлга, общественни ружька дебалара тЕехь цар йола уйла лакхлуьра.

Цуукъа бокхна теркам тЕаболийт «Красный молот» завода партийни организазе болхлой экономически дешар тоадара. Ухх цера партийни комсомольски дешаро системе деша вагIа ухха за 1500 совгIа саг. Царна хьехан ба бокхна образованин. Балха оцьш йола, партен правительстен чу а, аьзазьра а политика дика йоьша пропагандисташ.

Пропагандисташа долча новкъостала болх бен а дика кийчьа методически кабинет. Занятешка кийчалара мел эшар да ухъхаза: марксистско-ленински литература, политически экономически журналаш, хьалха посабат, хЕаьта шина «Завода вIалагIа пятилетка» яха аьлон. «Цезий балхаза», «рационализацеца новатор стаьлин пачкап», «Завода экономика». «Пастком рекомендацеца», «Атомъ мел пайкап».

Кабинете пIенчьашна масеналхьа хоьу чкх чу дийтараш дика йола деча сага кулгаш хьаьг. Хьона эшаш йола материал, литература вIалла хI йоаг па еаш сиха хьалохьагIола цхьалхо отдельни вIалгIа кабинете разделеш Неделькова Любовь Леонидовнас.

Духьхьал сезонагIа биян бинад по политически дешарш, лекцеш, хьара болх. Иш вIалгIа бен да. Дешара чу чакхдолуьу тЕехь тIалоазIана шена кийчо е йолаю.

Кабинете болх бен я методически совет. Цоьнгахь дешар я луш цунах цьаьна Неделькова кийчъю теоретически конференцеш, йийда занятеш ейт, иш е воаг тема кIоаргIа кхетамаш пропагандисташа эша, политически, художественни литература могIану.

Масала, ухх кIарарча политически деша дер кийчо еш 1972 цера май бетта пропандисташа тIа йиф «СССР хьажи из дегIаяри — къамIл ленински политика когIалло да» яха йоьша теоретически конференци.

СССР хьаьл 50 шу дизарга кийчо яра хьакъъьлуча КПСС ЦК совнаюм аьлча дуьнаш доккдичкаша вай республике дахча къмий вахаоьнга масалаш а-кхоьлаш пропагандисташа массе а оагIорахьа дика доаттаяш дIадоьзийтар къмий ленински политика когIалло да» яха йоьша теоретически конференци.

...Завода нехьика деча балхашца дIхха юьзаш йиф «Нима-техникаси прогресс сихьаь социалистически производства эффективности лакхъара этарга доарIаме дола хьал да» яха теоретически конференци. Цу конференце докладаш яьзана пропагандисташа дIадоьзийтар шоаш занятеш ева хана Iнима - технически прогресс сихьаьга дешабагIаяй уйла мишта тIаьжайта еза.

Дукха а боашаеш, дIадахача шера 20 ноябре хилар «Коммунист партIе хьинаре кхоьсамаш ваяха конференци. Цига дийцар партийни документаш хуьшца ева кийчонаха ну кампане доарIаме дола хьал.

Кхезига хIама дан заводе яначе пропагандистий опыт вIашагIа. тохара а дIайоаяхара а дахьа. Цу гIулакха гучахьара занятеш ю. «ИйслагIа» яха шера плани производства эффективности лакхъоьл» яха тема а болаш шина занятеш йир сборочни цеха экономически школа пропагандиста В. П. Писчоева

Ше занятеш дIайоаеш тема цIи яьккъор пропагандиста. Цу дуьнагIола дешаш дIадоьзийтар ладувIарашка. ХIанзарча пятилетка керттера деккал дIадоьзийташ пропагандиста йийцар хIанзарча этаже межка халхъа боаяхам дегIабоалабара башхалонаш, советски общестаьс коммунизмага беча новкъа вIалагIа пятилетка доарIхIам, цуьн керттера дехкар социалистически производство дегIайоалаяра, производства эффективность лакхъяра, IнIаматехнически прогресс сихьара лерча та тIа советски наьха маIа материалыни культурани хьал тоалелга хилар.

Писарева дIадоьзийтар йийлагIа пятилетка дуьзаделена межкара, вай республикерча, шоай заводерча кхъьсетамхошта къьлхьаша латта декларацеш.

Ше занятеш еш пропагандиста шерра пайда йийца ше хьанчена хIиттина дика кийчьаьна дегI плакатаях.

Занятеш бистеанчаеча тЕхъьаргIа цига деча хиначча 16 пропагандисто методсоветча членашш шоайца та цу занятех хIиттарбар дийцар, занятеш йиллагIа мишта е еа дуьнаш дегабаьлар.

Бокхна йоарIхIам бу партикомо политически дешар хьехача хана дIомхьча занятеш юхеляца во гIулакхаш, хIанзарьа уйлаш дIахара тIех кхоьсам доаттабара а. Цу гIулакха вIашагIтера аьлоча хIа боаг аченаю совет я. Л. И. Нелелькова председатель а йоаш.

Любовь Леонидовне методикабинете хьаьрхIа мотти кийчьаьл атеистически пропагандина, ну тезисгIа йоаш деккеш беседина кIентьеш.

— Нохчийн гIалгIайн болх бен йоаг ма аллара, — аьлаг Любовь Леонидовнас, — оьга ша1 нохчийн пропагандисташа беседина. Институташ кара, университетера, «Знание» обществи гIулакхдоаккхаран хьехарга лекторашш дIах дIахьоаш ва. Масала «Ислама социалист ну-доаланан», «Зикрийна хIанзара лоставан» яха а кхыйола а лекцеш йийцийт.

Политически дешара занятеша, ешача лекцеша, ева беседанна лакхбу завода къьлхьагIамхой сакхетам, цунах бокха пайда йоаг производственни толамаш дахьа. къьлхьагIамца коммунистически гIулакх лелабара. Масала, №9-ча, № 14-ча болха цехий, модельни участка, ОКС-а коммунистий группа экономически пооблемей семинар лелаеча пропагандиста Ю. Н. Новикова дIахьаш бола бер-ригта пах коммунистически къьлхьагIама ударникаш, общественникаш ба. Белгалдаккха деза парех цхьабаьрш къьлха вIашхьа хана къьлхьагIама дисциплину техьежи а хIаригхьара гIулакхаш доаккхеш а нах хинна хилар. Модельщик Мурашков Григорий Петрович къьлха дегагIа болх бен вар, цунтахьара нахара юкъе вIалла дакъа лаца-цаяр.

Экономически дешар деша волаеваеначу тЕехьагIа хиттаеларар из — сайрийгача школе деша вахар. хьалдалатта болхло, коммунистически къьлхьагама ударник хинна дIаэттар. Общественни порядок лораю денал дола дружинник хилар Мурашков. Дика коммунист а молодиш цеха дика атгатагор а ва из.

Новиков санна дика пропагандисташ ба Зевилов, Васюков, кхыбарш а.

«Красный молот» завода болхлой политически сахетам лакха хьалха белгало я цига хIинца 1200 гаргта коммунистически къьлхьагама ударник. коммунистически къьлхьагама коллектива цIи делар 19 бонгадеп 5 участок хилар а. Инструменталын цехо из нIи лелаю 10 шу да. Хьалха из лакхбаьлю дукхагIа дакъе партийни организазе баь кхетама болх, коммунистика къьлхьага тайпин хьокхам ба.

Бокхка йоарIхIам а беш политически дешар хьехача мишта дохкха беркат доал дох.

Ю. ЮСУПОВ.

«СЕРДАЛО»

2 сагI., 20 январь, 1973 шу.

Хьалхара моттиг дIахецаш

Ухх тIехьарча хана Ноьчи-ПIалгIай кхачIа промышленноста Министерстна предприятеша юкъе пархана социалистически аьзе хьалха латташ хьайоагIа Грозненски № 3 йолу малыха завода коллектив. Товарни продукци арахецарна цIена реформаци яран дIадахача цера план 5 дн хьалха кхоачашъяьл цо. ПланогIа яьзрхIачун соагIа ара а хиина. дIаяхьийтаб 140 эзар сома маьха маьга - буьнан надеждеш.

Духха рационализаторски предложеней производствана юкъехкахьарах, балха хаьаги оборудованеки биэза пайда йийзарх къьлхьагама онсарле лакхъяра загала 107,7 процент кхоачашъяьл.

Предприяте экономика айара а чIоагIа кхоьсам доаттабу завода болхлоша. Цох доккха берат даьнеад. Арахецача продукцеса дIабода мах дохбарах паччахьалхенна кхоладаь цхи — возар сом. Планал совгIа продукцена реализаци яран, балха, электроэнергеи, кхыйола материалаш кхоьрах паччахьалхенна заданогIа лаьрIачун совгIа 45 возар сом пайда бир.

Хьалха дIадоахача шерашкарчун дуьнна дуьзаеца аранеч завода коллективно маьхха-буьлочни яхьеден. Дийлъьш буьи арахецаеш йола формовени подовни яха маьх 30—33 тонн я. Цох цхьоаларча соргад йола маьх 25 тонн яна кхоат. Из дика дIа а йогIа. Вихзана тиаьна цIехьадаш дийнъьш буеи болх бен а заводера ши пIелгIа.

Заводера йиъ бригадо шерра социалистически къь йоьжеиъ коммунистически къьлхьага сийлен цIи яьккъай 50 болхочо.

ДIадахача шера кIачIа промышленноста Министерства предприятеша юкъе хьалхара моттиг а йоаъаш кхачан промышленноста болхлой сборна союза хIара-кара тела. Цо байраш яьккъор завода болхлоша.

КарагIдаьлгIачух кхоачашбаь Iеи гIамал ши завода болхлой. ИйслагIа пятилетка лоарIхIамеГIарча иоллагIча шера план хьалха хьаьжа яхоаъашъера доккхий социалистически деклараци тIайIад нар. Уж толамца кхоачандера шерра социалистически яьзе баьшнча завода болхлоша деша толамаш дечарга дена лаьлагIа тухх. Жтиъ кхоачагIча яьзда чатах продукци арахецаеш ба уж.

ХIиттаре къьлхьагIа болгалбаьша ба хьоар лоарIхIам Баварстон Любовь, машинист Гашкова Зоина, лекарь Степанова Валентина. № 3 йолча бригада мастер Козлова Евгения, сменни технолог Сгуе Валентина, лекарь Алексеенка Нина, къьлхьагIама Юкъера лаьрIачуа хIара сменагIа нормаш 125—130 процент кхоачашбо парех хIоаяне.

Г. КОСТОЕВ.

СУРТА ТIА: бокгача мастер Е. Козлова, сменни технолог В. Сгусанина еш ба.

М. ПЛИЕВА сурт.

ТХОНА—МЕХКО, ОАХА—МЕХКА

Вай мехкарча тха ер санна йолча заводанта юкъе эгIара къьлхьагIа Ахриев ГIапура цIерагIа йола «Электроинструмент» завод, 10 шу мара дIаьлнадеш дун. Бакъда, Даьхен продукци луча дика лаьрIачун ешаш. Оьгахьа межкарча экспорташ яц из.

Балхаша, кхыдолча - эпача хIаманца тIоаьн Даьхено Iалаиздар тIонна дийлар тхона, завода болхлоша. Юкъера лаьрIачуа цера ай мехка массабоста экспортера цхьа эзарх ах эзарх тонна мухь бахьан вагонаш йоагIа тхона. Иззал мух дохьа тха а бохьийт бокхха пайда тIехьа а боаш.

Масала, ухх итт цера цхьа миллионни ах миллионни сом!Iа электросверлильни машинкаш дIаихьийтай оаха тайп-тайнера ай мехкарча городашка, кхыча докхийла мехкашка. Царех хIара машинко юкъера лаьрIачуа 550 сом пайда бу ше дIакхачача. Хала дей тха заводо ухх итт цера Даьхен баь пайда лаьрIа.

ДIаэо йодача хана кхы а иш болашшагIа хургьа тха завод. йокхий эрганаш хургьа уьзаза. Уж эргалоаш эра тхона тIо деш я вай мехка эгIара йоккхагIа йола кхоь тхона институт.

Бронзекера институто тхона новкъостагI ду автоматически управление системаш вIашагIйоллара. ХIанз телетайп оттаеш, ба бронзаш тхо долча. Хьалхара аргIа (кхоь я уж) йиеге а мишна хIанз болх бен я. ЧIоагIа аттача дахьа хоа тхо ну гIулакхо. Хьалхагта чIоагIа хала хьуззар тхо. Москве оттаеш кхуьлаш. Дукха эпча доьалора командировке ухаш, ха дехьа йоьра, специалистий шоай балха тIера бувза бевар. Цуьн совгIа хала дар уж чоалхаре оттаеш вIашгIехьажа а, анализ е а.

ХIанз из хало тIера яьнай тхона. «Хьехьъаь» долча ну тIелетайпо шийна дIатIайиъаб из болх. ХIара итт ах массаза доала Москва межкарча институташ. Цу тIехьа ду. тха проазаяете коллективна специализастоаш гаражни оборудованин хьае Iомабенна дIхара.

Завода продукци чIоагIа хоаттаяш. ДIаййеан я дукен 30 мехка. Царна юкъе я Англин, Франци, Бельгеа, Гермен, Финляндин, Югославин, ВIашагIкомйотта Iарбай республика, кхыяраш.

Вай мехка дукхача предприятешца я чIоагIа хоатташ я тха заводе продукци — гидравлически электромеханически подъеминкаш, цIарацIураш, прессаш.

Бераша лоаззо хIамаш бокхача бесамца хьаю киевлянаша гроэненски грессмаша. Хьалха лешинградаша цу прессаша тхьаю бокхий турбинаш. Тха заводе продукцеех ишгта пайда эш Татаре, Белорусее, гьавиарча Къьлбасела транспортинаша

КХОАЧАМБОАЦАРАШ ДІАДАХА ДЕЗА

Партеи правительствон чІоаІа теркам тІабохийт Іалашдаьча доакъарах ма могІа дукхаха пайда баккхара. хьайбашкара йоаккха продукци лох ца йолийташ, уж юкъера ца дуьлийташ Іангара дахара шерра социалистически яхь йоаржкъяра.

«Кавказ» колхозе шиъ шурйй-товарни ферма я. Тангиев Мурад заведующи волиІ йоллагІча шурйй-товарни ферме хилар тхо. 292 бежан да иу ферме. Царех 37 етт гІийла болашдаь тоабаийта дукха ха йоашдан кхоалагІча фермера хьабоалабаь ба. Деррига доахан кхаь помещене латт. Помещенеш кхаиза яле а коранта кхиэган теха, наІарш тоиъ, йІоаххь Іанга дика кийчыь я. Цхьабакъа, доаханна доакъар дежкар, царна хий меладар, чура кхо, вуьхан ораяхар, болхан дттар — деррига балхан кулгашца ду.

Кіезига да Іалашдаь доакъар: 50 тонн йол, 240 тонн силос, 1200 тонн силос, рожь яхуча культура ча. Силос 400 тонн гарита мара йисанц.

Концентратан ца хилар бахьан долаш дийнахьи буси 20 килограмм силос а иш кхоаб доахан. Ча кийч а на дешш ше долучча тайпара ду доаханна. Цудуха во дуь, дукъа экъа лоь.

Ча минералаш а тохаш Іанарна кийчбера КВ-200 мархах йола установка хьаеш латт ферме. 1972 шу чакхдоаш болх бе бесар ма ца планоІа. Цхьабакъа, уст-новка хьаеш доахачар бехк бочча балхаза, уж гІишлоь материалашца Іалашбарга хьежача тамаш я из установка хиначь хиетейоа-ле.

Хьаьта из установка шиъ ханахьь балха юкъейоаларо доакъараш кходе, хьайбашкара йоаккхача продукцера Іалашо йолле, кхъяьгарга овсарле лаккъе йиш хулийтаргьа. Из ца хоаш бен кхоалаташ, специалисташ.

Уж еррига халонаш йоллаше а дика толамаш доахаш кхъьеш шоллагІча шурйй-товарни ферма кколлектино. ШоллагІча январе феркем 1327 килограмм мура яьккха хиннавле, 10 январе 1629 килограмм шура яьккхар. Цу цифраша хьахоях доахаргара йоакъа ха шурд дешш дика лаьхлуш йоаллаяра. Цхьабакъа, лоха я шурйй хоаналл.

— Фу бахьан да доахангара йоаккхача шурйй хоаналл лоха хилар? — аьнна каттар дар оаха.

— Мишта хургьа из хьаьна, сиЛосацеи дехьача чаиеи мара оаха доахан кхоаб ца хилча? РационагІа хІара Іатта дийлахь шишша килограмм концентрированни доакъар дала доагІар. Хьаьта ферме из тайна доакъар цкъа грамм дац. Спиалисти аьлиеи хІана кхабар аьнна хаттар отта мег шоана хьалхашка. Діадахача шера феиарь бетта тІехьъьера денонка уьк ферма заведующи хьоаларг со. Цу хана доахан кхабара ча мара кхы тайна доакъар дацар. Цудуьха хала Іангара даьлар оаха доахан. Цхьабакъа хІара Іатта 20 килограмм ду из, Хьаьта техчача бика силос кхы а хиийца шин бетта тоъарбя, — йоах Тангиев Мурада.

Дика вІаштІехьбаькхаб ферме доаркай болх а, Хіара боалхочоа спецбарзкъаьн деиад. Доахан дттара, гІирс кийчбера, хий діоахдара помещени я. Цул совгІа шуриЙ хоаналл тахкара, цамогаш хиначь хьайбашка дарбе дара гІирс чу а болаш лабораторин я. Цieча уголоке яз а дах хьалтеха доаьк хьайбаш деладерий деккхарш, ферме балха распоредок, хІара дийнахь доиркаша яькъха шера Діаязьеш йола график.

Масала, Жаирэтиш Аннас 1973 шера социалистически деккар ТІайийад 14 Іаттагара план 30800 килограмм йолча 31500 килограмм шура яккха. Шийца ялье ех цо доаркъа Битербиева Аминат.

Теркам тІабахийтаб ферме доркай балансара материалиин я моралынн а безам соабаккхара. Масала, яьркъеа яьха квартале хьалха мотти яьккхача доаркана карара кара тела цІе байракхи 15 сом яьчен ду. ШоллагІа мотти яьккхачоа — 10 сом, кхоалагІа—5 сом.

Цунца цхьана хоаналл хьайта бехктохкаме оз балха дисциплинаяна телхаерашп. Долийтача гІалатага хьежа кхабар аьнна сомагара тумага кхачъалиш штраф тох. Хіьаьта дисциплинна чоагІаргьан кхъьеГамкой болх бІаштІехьбаккхаргьа чІоагІа новкъостаран хьоаларг со. Цу хана доахан кхабара ча мара кхы тайна доакъар дацар. Цудуьха хала Іангара даьлар оаха доахан. Цьхабакъа, дар хьалха луш хилна шурд меттаоттаг ца могаш дукха ха яьккхар. Цу гІулахо дика хьетам белгор сома. Цудуьха, сенажи йоля март бухт болаяш тера йолдерга оаха. Хіьаьта хІанзарчоа силосах тоъам бергба. Дийнахь хІара Іатта 20 килограмм ду из, Хіьаьта техчача бика силос кхы а хиийца шин бетта тоъарбя, — йоах Тангиев Мурада.

Дика вІаштІехьбаькхаб фермее доаркай болх а, Хіара боалхочоа спецбарзкъаьн деиад. Доахан де

ЛИТОВСКИЙ ССР. «Эльфа» производственное объединение болгыкча хьаяьча КД-6,4 маркых йолча электродвигателя соахка хиннача лейпцигски ярмарке дошо медаль елар. Ухх шера предприяте шун Дайкгг лаьрхIа йолча кердача двигателла массовн производство карвергяьй. Завода ворхIлагIча цеха коллективе ухх шера 20 эзар соврIа арахецаргья уж. Производственнаша дош денна1 керда электродвигателаш тIехIиника мара ца хилийча. Кердача шера хьалдерг дийпче-хче а кийчача продукце складе кIезига кхьаьнгар планал1 соврIа йолча двигателаш.

СУРТА ТIАъ двигателлй статорий дикагIа бола намотчиш Томашевская Казимирин (хьалхарча планна тIа яр.) Пешкуское Иренна, Самохвалова Валентинан.

ТАСС фотохроника.

ТАХАНИ КХОАНЕИ ХУРГДА

20 ЯНВАРЬ

В. И. Ленина цIеран1а культура Дворец. 15.00. Искусство езарий клуб. Кхоначу зрителла театра йийлла заняти. 17.00. «Глобус» яха мукъаца ден кинолекторий. «Са мелхха кхаьдеча денош» яха темах дола документальни фильмаш хьохкарга. 18.00. «Строителей» яхача городожа общежитин. Атеистически литература обзор. 18.30. «Эрсий хаIкъа цIлеш» яха концерт. 19.00. Йохкка зал, «Дуйла хазара нах» яха халкъа драматическа театра спектакль.

Н. К. Крупская цIеран1а культура цIа. 16.00. — 20.00. Машинцыхьахой сайлен музей хургьа йийлла. 18.00. «Эрсий лаьтан лоазар» яха литература тематически обзор.

Посвящене болхлой республикански ЦIа. 17.00. М. Ю. Лермонтоца хетаьв лаьхьенгара классей дешархой поэзе сайре. Программана юкъе да: «М. Ю. Лермонтов» яхь фильм, «Лермонтов — сийлахь-йохкоч эрсий йозанохь» яха лекци. «Музыкальнара Лермонтова поэзи» яха концерт.

Химикий культура Дворец. Эстрадни ансамбла конверт хьаьв яха «Берашта кхетам балара хьаьжкъхьара дай-ноанойл лоарх1ам» яха лекци. 20.00. Эстрадни иллейн халлаорйн сайре.

«Красный молот» завода культура ЦIа. 17.00. «Дынах дола бакъдар» яха документальни фильмай кинолекторий.

21 ЯНВАРЬ

В. И. Ленина цIеран1а культура Дворец. 17.00. Лекционни зал, Салойача ден клуб. «Дунен тIом хилар хохкаюхой машар йорабаран хиланза дарг1оаца хьел да Советски Союза оборонни низ «IонгIбен» яха лекци. 18.00. «Глобус» яха кинолекторий. «Дайлен дозонаш хорадарг» ха тIа» яха документальни фильмаш хьохкарга. 19.00. Йохкка зал. Вай халарча балйни халхарий коллективай творчески отчет.

Химикий культура Дворец. 20.00. Эрсий къьнарча иллей, халкъа лоазарий сакъвердамий сайре.

«Красный молот» завода культура ЦIа. 17.00. Халкъа театра коллектива аьступлени. «Свадьба в Малиновке» яхача музыкальни комедеша фрагменташ.

Н. К. Крупская цIеран1а культура Дворец. 18.00. «СССР халкъашта котьера хьаьв яха цIа» яха сереш. Тематически кино хьохкарга.

Советски Iальлан латташ дIадаьхача ухх 55 шера кIоарга демографически толам баьнна6 — хапашка диллоча бакъча наьха состав хущаенний. Пенсионни бюрамал тIехIбаьнна нах (60 тIу дашна маIа наха 55 шу дашна кхаллахь) 16,6 миллион сагага кхоачан бар 1939 шера, хIаьта 1959 шера — 25,5 миллион, 1970 шера — 36,3 миллион саг. Демографашта хетачох, духа гьина йоацача хана 1941 — 1945 шерашна дIаьхоачарбга уж нах.

Дуккхача бахьанашца бакъде йиш йолаш да из хьал, эгIара тIехьа халкъа торо лаккхьларца, цун массе оагIорахьарен санитарни культура айIлорца, наьха униххцено лорарен цар ха тешшаме йIаьхьларен паччахьалкхено йоазке еш хиларна. Шолга соагIа йIаьхьенна СССР-ера наьха хи: их бIаь, шу хьалларг1а кIезига лаьрхIаца 32 шу яр из, хIаьта хIанз — 70 шу. Цу дахьле доккхий хIамаш карагIадьнна1 советски медицинаца хIаьнна лаьрхIашцIено лорарен. Вайна хIанз, ма дарра аьлча, довзаш мичад 20-ча шеранга а тIехьа бIарчча юрташ городаш йоазеераш уьмсара оспа, холера, чума яхарш санна дола дIа-ioxa дувла лаьрхIаш. Дуккха а — 10-зза соагIа кIезигIа доз бераш.

Къоналах дола Iилма

Хьетадеш да, хувцаденнача демографически хьаьлана медицинагIара хьаьдеха керда хIамаш оттадаь хилар. Кьаьстта Iилма — геронтолого — хьаьлана далларзар.

Хламазара геронтологен цIкъанне белгалдаьккхаш кхоьга Iилма — из «вахар боарам боанаш чIоагIа лаьрхIар, дуне-мел доал вахи ве-зар - их аьнна хетаргIдоча кхоачаларг да дIаьна. Биологаша, физиологаша, физикаша, социологаша, психологаша цIкъана цIенхьаттга Iилман болх беш ба соагIа Iилмин1 — медикаш. Цар хьегача кьино лаьрхIар — къаьсий йола Iаьдьмате чоаллане механизмаш малагIаш я хари Iаьлемо, оттаьл дуьлале гьина яьккхарн.

Советски геронтологе лоарх1ем1агра лостамаш белгалдаьхад И. Мечникова, И. Павлова, А. Богомольца. Ц. Натарше дайча бакъха - дикача тоххамаша. Академика А. Богомольца вIашагIтеха «Къоаза2» яха конференце хилар 1938 шера Советски Украина столице — Киеве. 1958 шера СССР медицински Iилмай Академе геронтологе Институт биллар ну городе. Цу йоккъача Iилмай-токкама центро куллалуь 94 Iилматоххама институтен лабораторей балха. Геронтологически Iилма хIанз СССР-ерригIан а хIама яц аьнна йолча республикашка лелауьхаш хIаранахьа шиг лостам, шиг куртера никъ болашш да. Масала, Прибалтике регион дуккагIча дахьле социально-гигиенически тоххамаш да, Белоруссе — къаьвалара биологически эволюцин Iомаела, Грузе — демографически аспекташ, Узбекистане — клинически геронтологи: вокхха хиначех къаьвенначех хана лаза-рашта дарба дара хирургически методаш.

Техниках унахцIенои

Вай халарча сага вахара юкъера дIоахьл, масала, биологически ходдаль, оттаьл цун ха —90 шу. Хьаьта а хIаране вIашIтехьа далла цу естественна боарам1а ахча. Геронтологе декъаза цаI — цу эпомале бахьанаш лахар, Iаламо шийна хьожаяь ха яккхара сага новкъарде еш дар фуд хар.

Вокхача сага унахцIено дукхача хьале из вахан - йолча ханачех тийна я. Вай хана цу тайпарча керттерча белгалонех цаI — Iилма — техникех прогресс. Ихьал оагIорахьара, наьха вахара боарам лаьх а бийл, цо цу тайпара сага ха яIаьлхургIоча хьалаш хулийт, вокхахьлара —оргазизмагара дукхагIа дIадеш хIанз. Урбанизце процесс, вахара сихача ритмо, баха нах дукха Iаро, сар Iаламех дIаIкъоьдеташ хилар — цу дерригача хIамаша I цIьадолача дахьле новкъосташ ду халал хьалха къаьвара. Кхаьхьегама гIулакхех чоаллане мийн тIа я доахаш, информацен тIа-тIа ахсамъовларо нервни системана муть'ДуххагIа тIабуьл. Къона органгIон аттагIа тарлу дайза дарг1оаш. Тайпарча цу лаьрдача тIа къалуш хилари ше-ше къоастеде доагIаш хилар. Массаза а яхар мо, хIанал хьалха къалу сар 40 шерагара 60 шерагара кхаьчалца йолча хана. Духхьал цу кхъаьгIа чIоагIгIа найда ота без организмана хула халл наьхаюкъостеки тоаттьам бойбергбоалеш йолча дуккхача профилактически средствех.

Цул тIехьагIа гучадаьнна, ха дIа ме йоца дуьна хьоаний нервни вIашIтехьа медицина цIкъабаьнна, цкъайолча химически веществаш царна чоагIагIа холушш хилар. Обменни функцеш ей дайвоал, цIкъабаьнна, чоаллане организм йIаьхьагIа яхийга шоаех тийна дIалаш йоца керда аьттув боаха механизмаш. Уж механизмаш хьалдоаттаяр ха йIаьхьара цIкъанна нижъ доахьгIа да. Iилмазоша уж адаптационни аьттонаш лех организмо болх беча тайп-тайпарча сферашкара, кхьаьста а клетка генетически аппаратера.

Иштта къалуш латтача организмага болх дикагIа байтарбоалеи ха йIаьхьерйолеи средствеш йIаьра а болх беш ба советски Iилмахой. Кьаьстта шоай тайпарча вещественаша антинокседанташа къайбенца яьча опытаниа йиш хулийт вахар хIанзле я 15—20 процент дIаьха. Эксперименташ еш латтт тайп-тайпарча стимулирующи препараташа а: новокаина растворашца, витаминни компенсацеш, гормонаша, кана новкъара мозий шурийца, кхьчарнце дарба дар.

Геронтологаша дукхача дика хIамаш кораддаь пайданагIа бола хIама боаннаш, малженни хьегра, набара дахьле. Къабенначу наха оаха могалу колорийин кхача — хьоаначаш, цекар —кхийна вийбеначча нахана нийсбина, кхозза кIезигIагIа бунага, из мойта дуьхьагIа лелор, хан-хIанахьа физически упражненеи елга, цкъабаьхьа, соа хала йоацаран. Соа йIаьна IIа физически эмоционални къаьстагIга дуьзаденна мел доля хIама ца де гIерта деза. Эттара дикагIа да гIаш1 ниъ бар. Цкъакха а кIезигIа ца буташ ханхан-нахь а, хьаьлча а берий кIанжашш.

Юкъьланцарча классашкара дешархошца болх беш а библиотекарь Бугаева Вера. Ший болх цун ха хоттий, из безаш сог я из. Цудухь массаъана цунна гонаьха бераш-хул. В. Бугаевас царна нахьа ца хоза кIезигIа «Сийлахь-йохкоч Ленин», «Вай паччахьалкхе», «Вай Дахьен истори» яха книжни выставкаш. Цу выставкаша юкъе баьчча валарах, вай Дахьен историн, бешцн - дешцн къаьстагIорех лаьрхIа тематически беседаш ю В. Бугаевас.

Суженскиъ районни берий библиотека болхлюча тIехьа тIайоагIача хIна а шоай берийча тергам тIаъуйлатергIа къоначу книжкаш деллаяй знанеш а кхетам а лаьхьара.

З. ЕВЛОЕВА,
Суженски районан берий библиотека заведующин.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

КЪОНАБАРИЙ ЗНАНЕШ ЛАККЪЯРА

Библиотечни болхлой керттера доккхар да дикача книжкашшара наьха безам собйадаккарг соагIа цар дешара йийса лостам тела. Цудухьа библиотекарь ше хила веза дукхача книжкаш дийша, цар чулоацаран дешараша дIабувца хоша.

Аз болх беча Суженскин районан берий библиотеке 24 эзар соагIа книжка да, библиотеке дIаьхьадь книжкаш йIаьш 3 эзар соагIа бер да. Уж дешархой 4—8 классашкара дешархой бе. Тоа лаьхьенрийла да цу хулаш боагIача наьха хететам лаьхьургIолча тайпара тIом1 болх вIашIтехьаккха. Цудухьа библиотеке вена цIера дешарха кIамаш да деш, цунна малагIа книжка яц да хьожаш дIаьхьайтар оеха. Хьаьта уж шоайца а бокъо йоацаш ба книжкаш латтача тархошка тIа а уханш шоашта эшаш дола литература хержа.

Библиотекна книжкаш деширарна дукхагIа къаьсташ дола берзаш да. Царна юкъе ба эрсий, гIалгIай, ногхий, украинхаш. Цудухьа тхо декхарийла да царна юкъе халлаяза интернационални хетам балара борта дуьхьагIа. Цу бахьа-на тIаорзийча дукха формашн методеша я. Цу хьажъехьа оаха каст-каста чакхдоаш тематически выставкаш, беседаш, книжкаш дешарий конференцеш. Уж мероприятеш къаьстта дукха хилар вай деорига советски халкъ СССР вIашIтIелла 50 шу дуьзана денна накъаьлдолача хана.

Сакъердамеи пайдаен хилар библиотеке хинна «Бартгайначу дезалг — сийлахь кIоненега» яда книжкин выставка а цу темаг кхьаьжъеш а. Цига дешархошца дийлар вай баьччаь В. И. Ленинах, гIорбаьнначу революционер-къобушевикех, Советски Iаьдал доаккхача хана вай мемкарна дезаъша пайдаен лоаттабаьча къоначех.

Массеэх шу да Суженскин районан берий библиотеке дешархошта юкъе «Дезаш а доаза дола а деза хьай мехка Iалам» яха выставкаш ю. Цу выставкаша пропаганда ю дешархошта Iилмай даьхьа-познавательни цIкъанне